

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 1 mars 1945 kl. 4 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 88 § växellagen, m. m.

Genom en den 15 december 1944 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 6, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen antaga följande vid propositionen fogade förslag till

1) L a g om ändrad lydelse av 88 § växellagen.

Häri genom förordnas, att 88 § växellagen skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

88 §.

Protest skall upptagas *i stad* av där anställd notarius publicus eller magistratsperson eller av särskild förrättningsman och *å landet* av landsfiskalen i orten eller av notarius publicus eller magistratsperson från närmaste stad eller av särskild förrättningsman. Landsfiskal må ock, inom sitt distrikt, upptaga protest i stad, där magistrat ej finnes.

Särskild förrättningsman förordnas av Konungens befallningshavande.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1946.

2) L a g om ändrad lydelse av 66 § checklagen.

Häri genom förordnas, att 66 § checklagen skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

66 §.

Protest skall upptagas *i stad* av där anställd notarius publicus eller magistratsperson eller av särskild förrättningsman och *å landet* av landsfiskalen i orten eller av notarius publicus eller magistratsperson från närmaste stad eller av särskild förrättningsman. Landsfiskal må ock, inom sitt distrikt, upptaga protest i stad, där magistrat ej finnes.

Särskild förrättningsman förordnas av Konungens befallningshavande.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1946.

De allmänna bestämmelserna om notariatväsendet finnas i *stadgan den 6 oktober 1882 angående notarii publicibefattningen* med senare vidtagna ändringar.

I 1 § av stadgan angivas de arbetsuppgifter som tillkomma notarius publicus. Denne är sålunda skyldig att, då han därom anlitas, verkställa sådana inom hans tjänstgöringsområde förekommande protester och andra förrättningar, vilka enligt allmän lag eller särskilda författningar kunna eller böra utföras av notarius publicus, dock ej delgivning av stämning eller annan handling. Vidare skall notarius publicus på anmodan bevitna underskrifter, bestyrka riktigheten av översättningar och avskrifter samt övervara utlottningar av obligationer och sådana besiktningar, som angivas i sjölagen. I övrigt äger notarius publicus efter anmodan övervara jämväl andra förrättningar samt lämna allmänheten biträde med upprättande av handlingar, som det icke enligt lag eller författning tillkommer annan myndighet att utfärda.

De nuvarande notarius publicusbefattningarna äro knutna till städerna. I vissa städer är befattningen på grund av föreskrift i magistraternas arbetsordningar förenad med annan tjänst. Eljest prövar enligt 3 § i stadgan handels- och sjöfartsnämnden i staden, om behov av notarius publicus föreligger, samt utser innehavare till befattningen, varefter magistraten eller, beträffande stad utan magistrat, länsstyrelsen utfärdar förordnande för honom. I stad, där handels- och sjöfartsnämnd ej finnes, fullgör drätselkammaren de uppgifter, vilka enligt stadgan åvila nämnden.

Till notarius publicus må enligt 2 § ej antagas annan än den som råder över sig och sitt gods och fullgjort vad för behörighet att utöva domarämbetet finnes föreskrivet samt visat sig äga erforderlig insikt i franska, tyska och engelska språken. Vid tjänstetillsättning må hänsyn tagas jämväl till kunskap i annat språk. Vad beträffar stad utan magistrat gäller den undantagsbestämmelsen, att till notarius publicus kan förordnas annan än lagfaren person, om han i övrigt prövas skickad att utöva befattningen.

Enligt inhämtade uppgifter uppgår antalet notarius publicusbefattningar i riket för närvarande till 109, fördelade på 104 städer (i Stockholm 4 befattningar och i Göteborg 3). Notarius publicusbefattning saknas i 19 städer, därav 2 magistratsstäder. De fyra notarii publici som finnas i Stockholm äro därtill särskilt förordnade och idka tillika advokatverksamhet. I samtliga övriga magistratsstäder, där notarius publicus finnes, är hans befattning förenad med magistratstjänst. Beträffande landsrättsstäder med notarius publicusbefattning har vanligen kommunalborgmästaren förordnats till notarius publicus. I några av dessa städer har dock till befattningen utsetts advokat eller, i ett fall, stadsfiskalen på platsen.

Då särskilt förordnad notarius publicus är av sjukdom eller annat laga förfall hindrad att utöva sin befattning, skall han enligt 4 § i stadgan göra anmälan därom hos handels- och sjöfartsnämnden, därvid han även äger att föreslå lämplig person såsom vikarie. Finner nämnden ej något att erinra mot den till vikarie föreslagne, utfärdas förordnande för denne av magistraten eller, där magistrat ej finnes, länsstyrelsen. Om handels- och sjöfarts-

nämnden finner den föreslagne icke uppfylla de fordringar som föreskrivas i 2 §, skall notarius publicus skyndsamt inkomma med förslag å annan person. Inkommer ej sådant förslag eller skulle nämnden ej heller anse sig kunna förorda den senast föreslagne, har nämnden att hos magistraten (länsstyrelsen) anmäla lämplig person att fullgöra uppdraget. Även i nu avsedda fall träder drätselkammaren, där handels- och sjöfartsnämnd saknas, i nämndens ställe.

I 1882 års stadga saknas bestämmelser angående ledighet för notarius publicus av annan grund än sjukdom eller annat laga förfall. Enligt en särskild *kungörelse den 21 augusti 1939* kan emellertid i Stockholm förordnas biträdande notarius publicus, om innehavare av notarius publicusbefattning därstädes finner det erforderligt att vid anhopning av göromål äga tillgång till biträde, å vilken han må kunna överlåta fullgörandet av vissa uppdrag. Reglerna för tillsättning av biträdande notarius publicus överensstämma i huvudsak med bestämmelserna om utseende av vikarie.

I 88 § *växellagen* och den därmed likalydande 66 § *checklagen* — båda lagarna utfärdade den 13 maj 1932 — givas bestämmelser angående behörighet att upptaga protest. Enligt dessa bestämmelser skall protest upptagas i stad av där anställd notarius publicus eller magistratsperson och å landet av landsfiskalen i orten eller av notarius publicus eller magistratsperson från närmaste stad eller av särskild förrättningsman, som må hava av länsstyrelsen förordnats. I stad, där magistrat ej finnes, skall särskild förrättningsman vara av länsstyrelsen förordnad, och må protest upptagas jämväl av landsfiskalen i orten.

I övrigt må nämnas, att i en *kungörelse av den 17 maj 1935* föreskrivits skyldighet för landsfiskal att bevittna underskrifter och bestyrka riktigheten av avskrifter, där sådan åtgärd av någon påkallas för tillvaratagande i utlandet av rätt till arv, försäkring, pension eller skadestånd eller av annan honom tillkommande rättighet. För tillvaratagande av rättighet i utlandet kan vidare jämlikt *lag den 5 april 1935* upptagas ed av allmän underrätt eller å landet av domaren och i stad av den av rådhusrättens lagfarna befattningshavare som rätten därtill utsett.

Sedan Stockholms stads handels- och sjöfartsnämnd i skrivelse den 3 juli 1940 till Kungl. Maj:t framställt önskemål om vissa ändringar av gällande bestämmelser rörande notarius publicus samt utlåtande över skrivelsen inhämtats från Stockholms magistrat, upptog chefen för justitiedepartementet den 22 november 1940 frågan om utredning i ämnet till behandling i statsrådet. Efter en redogörelse för handels- och sjöfartsnämndens framställning jämte magistratens däröver avgivna utlåtande yttrade departementschefen därvid bland annat.

Stadgan angående notarii publicibefattningen har visserligen efter sin tillkomst år 1882 undergått ändringar i olika hänseenden, men den är dock i sina huvuddrag oförändrad. Den utveckling som ägt rum sedan dess, icke

minst på det ekonomiska området, gör det påkallat att stadgan blir föremål för en allmän översyn. Såsom framgår av de uttalanden, vilka nyss återgivits, har uppmärksamheten särskilt riktats på de frågor som sammanhånga med tjänstetillsättning, vikariatsförordnande, avgångsskyldighet och pensionsrätt. Det torde emellertid vara lämpligt att frågan om notarii publiciinstitutionens ställning i förhållande till det allmänna upptages till prövning i hela sin vidd. Även föreskrifterna om ifrågavarande befattningshavares arbetsuppgifter och verksamhet i övrigt böra underkastas granskning och göras till föremål för de ändringsförslag som befinnas påkallade.

Departementschefen föreslog på grund av det anförda tillkallande av en utredningsman och särskilda sakkunniga, vartill Kungl. Maj:t lämnade sitt bemyndigande. Med stöd härav tillkallades den 28 december 1940 borgmästaren M. Heuman för att inom justitiedepartementet verkställa utredning rörande notarius publicusinstitutionen ävensom börschefen K. Belfrage och bankombudsmannen A. M. Åström att på kallelse av utredningsmannen i egenskap av sakkunniga med honom deltaga i överläggningar i ämnet. Utredningsmannen överlämnade den 20 juni 1941 en promemoria med förslag till stadga angående notarii publici ävensom till lagar angående ändrad lydelse av 88 § växellagen och 66 § checklagen, vilken promemoria fogats såsom bilaga till förevarande proposition (s. 26—52).

Beträffande innehållet i promemorian får utskottet hänvisa till propositionen ävensom till departementschefens här nedan intagna yttrande.

Över promemorian och därvid fogade författningsförslag ha efter remiss *yttranden* avgivits av kommerskollegium, länsstyrelserna, stadsfullmäktige och magistraten i Stockholm, Stockholms handelskammare, Skånes handelskammare och handelskammaren i Göteborg ävensom styrelserna för svenska stadsförbundet, föreningen Sveriges stadsdomare, föreningen Sveriges kommunalborgmästare, föreningen Sveriges landsfiskaler, Sveriges advokatsamfund, svenska bankföreningen och Sveriges köpmannaförbund. Länsstyrelserna ha vid sina yttranden i åtskilliga fall fogat utlåtanden av stadsfullmäktige, magistrater, kommunalborgmästare m. fl. Länsstyrelsen i Gävleborgs län har jämväl bifogat utlåtande från handelskammaren i Gävle. Av stadsfullmäktige i Stockholm ha yttranden infordrats från handels- och sjöfartsnämnden i staden jämte vissa andra kommunala organ. Slutligen ha genom magistraten i Stockholm yttranden inkommit från notarii publici därstädes.

En redogörelse för innehållet i de avgivna yttrandena har intagits å s. 13—20 i propositionen.

Vid remiss till lagrådet av inom justitiedepartementet upprättade förslag till lag om ändrad lydelse av 88 § växellagen och lag om ändrad lydelse av 66 § checklagen — vilka förslag överensstämde med de i propositionen intagna författningsförslagen — anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Bergquist*, bland annat följande:

»Såsom av utredningen framgår kan det för den enskilde ofta vara önskvärt att i fall, som icke kunna hänföras till domstolarnas eller de administrativa myndigheternas verksamhetsområde, kunna utverka officiellt bestyrkande angående någon omständighet, varav hans rätt beror. Behovet av dylika bestyrkanden har i flera länder föranlett inrättande av en notarius publicusinstitution, ibland av betydande omfattning. Därvid har på en del håll uppställts krav på att notarius publicus skall obligatoriskt medverka vid företagande av vissa rättshandlingar. Vad angår Sverige skall notarius publicus eller viss annan myndighetsperson anlitas för upptagande av växel- och checkprotester, men därutöver är allenast för enstaka undantagsfall föreskrivet att medverkan av notarius publicus är ovillkorlig. Med hänsyn särskilt till det bevisvärde som tillmätas av notarius publicus utfärdat intyg förekommer emellertid även beträffande andra ärenden i rätt betydande utsträckning, att det uppdrages åt notarius publicus att bestyrka visst sakförhållande. Framför allt då det gäller internationella rättsärenden kan det vara av stor vikt att i fråga om förekomsten av något betydelsefullt faktum kunna åberopa sig på notarius publicus, enär dennes ställning är känd och erkänd över stora delar av världen.

Det anförda torde giva vid handen, att notarius publicusinstitutionen i Sverige, oaktat den erhållit en mera blygsam utveckling än i vissa andra länder, likväl intager en icke oviktig ställning i vårt rättsliv. Den önskan om institutionens bibehållande, varåt utredningsmannen och de sakkunniga givit uttryck, uppbäres därför av ett betydande allmänt intresse. Å andra sidan torde, såsom i promemorian framhållits, icke föreligga anledning att hos oss efter utländska förebilder tilldela notarii publici vidgad behörighet.

I enlighet med det nu sagda synes någon förändring icke böra vidtagas beträffande vår notarius publicusinstitutionens allmänna ställning. I fråga om den närmare regleringen av institutionen har emellertid genom utredningen bestyrkts, att 1882 års stadga är i behov av en i vissa avseenden genomgripande omarbetning för att motsvara kravet på tidsenliga och lämpliga bestämmelser i ämnet. Utredningsmannen har med hänsyn härtill framlagt förslag till ny stadga angående notarii publici, avsedd att ersätta den nu gällande stadgan och vissa särskilt för Stockholm meddelade bestämmelser. Förslaget har till sina huvuddrag vunnit allmän anslutning bland hörda myndigheter och organisationer och synes ägnat att läggas till grund för en förnyad reglering på ifrågavarande område. Nya bestämmelser angående notarius publicusinstitutionen torde sålunda böra utfärdas i huvudsak efter de riktlinjer, som angivits i promemorian. I det följande torde jag till närmare granskning få upptaga vissa särskilda frågor av större vikt, vilka berörts i promemorian och däröver avgivna yttranden.

Enligt sakkunnigförslaget skall notarius publicus finnas i varje stad och hans befattning — med undantag för Stockholm — vara förenad med tjänst hos magistrat eller såsom kommunalborgmästare. Beträffande Stockholm föreslås särskilda regler, enligt vilka bland annat där anställda notarii publici

skulle tillsättas av Kungl. Maj:t men bibehålla sin karaktär av fria företagare. De skäl som i promemorian anförts för en organisation efter dessa linjer synas böra i huvudsak godtagas. Notarius publicus i Stockholm synes dock lämpligen böra tillsättas av överståthållarämbetet i stället för av Kungl. Maj:t. Överståthållarämbetets beslut bör enligt vanliga regler kunna överklagas hos Kungl. Maj:t. Vidare torde, såsom framhållits i några yttranden, kunna vara lämpligt att i fråga om en eller annan stad utom Stockholm — framför allt i de större handels- och sjöfartsstäderna — utse en notarius publicus med den ställning notarii publici intaga i huvudstaden. Med anledning härav torde under 2 § av stadgeförslaget böra införas en erinran om att för stad utom Stockholm länsstyrelsen kan, efter förordnande av Kungl. Maj:t, utse särskild notarius publicus.

Mot bestämmelsen att i stad, där magistrat saknas, kommunalborgmästaren skall tjänstgöra som notarius publicus, har av en länsstyrelse anmärkts, att i de fall där kommunalborgmästare saknade juridisk utbildning, notarius publicussysslan borde anförtros åt stadsombudsman eller annan stadens befattningshavare, som avlagt juridisk examen. Otvivelaktigt tala vissa skäl för att alltid upprätthålla regeln, att den som tjänstgör såsom notarius publicus skall vara lagfaren. De kommunalborgmästare som icke äro juridiskt utbildade torde emellertid regelmässigt äga den praktiska erfarenhet, att de i de städer som komma i fråga kunna fullgöra de göromål som skola ankomma på notarius publicus. Att märka är även, att redan enligt gällande stadga kravet på lagfarenhet kan eftergivnas i fråga om notarius publicus i stad utan magistrat. Med hänsyn till det anförda torde icke föreligga tillräckliga skäl att beträffande nu avsedda, relativt fåtaliga undantagsfall införa en särbestämelse av det innehåll som ifrågasatts.

Såsom i promemorian framhållits kan det förväntas, att kommunalborgmästaren med hänsyn till övriga tjänsteåligganden måste helt eller delvis befrias från upptagande av växel- och checkprotester, vilka göromål då böra i motsvarande grad överflyttas å särskilt förordnad förrättningsman. I fall där det i regel kan åläggas kommunalborgmästare att förrätta protester kan det befinnas lämpligt att förordna ersättare för honom såvitt angår verkställande av dessa förrättningar. Även i övrigt synes kunna ifrågakomma att efter vissa grunder fördela de nu avsedda uppdragen mellan kommunalborgmästaren och särskild förrättningsman. Då förordnande av protestförrättare liksom nu bör meddelas av länsstyrelse, får denna i sin hand att giva förordnandet den omfattning som förhållandena i varje särskilt fall påkalla. Det bör därvid icke heller vara uteslutet att, om särskilda skäl tala därför, i en och samma stad förordna mer än en protestförrättare. Med hänsyn till de olika fall som kunna förekomma synes, på sätt i promemorian föreslagits, den i växel- och checklagarna upptagna bestämmelsen angående förordnande av förrättningsman för protester i stad utan magistrat böra jämkas något.

Då enligt förslaget i stad utan magistrat skall finnas notarius publicus och därjämte kan vara förordnad särskild protestförrättare, kan det synas

tillräckligt sorjt för att protester där skola kunna i vederbörlig ordning upptagas. I promemorian har därför föreslagits att utesluta gällande bestämmelse angående landsfiskals behörighet att i stad som nu avses upptaga protest. Såvitt angår stad utan magistrat som ingår i landsfiskalsdistrikt torde det emellertid icke vara lämpligt att beröva landsfiskalen behörighet att upptaga protest, en åtgärd som till sin natur är nära besläktad med andra som han har att utföra i sin egenskap av landsfiskal. De ekonomiska synpunkter som från stadens sida kunna anföras häremot måste anses vara av underordnad betydelse. Om landsfiskalen får vara protestförrättare i staden, kan behov av att förordna särskild förrättningsman för ändamålet bortfalla.

I detta sammanhang må erinras om att vederbörande stad ej sällan har ett visst intresse av att, då protestförrättare skall förordnas, därtill utses någon i stadens tjänst anställd befattningshavare. Jämväl ur andra synpunkter torde det ofta befinnas lämpligt, att uppdraget tilldelas sådan befattningshavare. Det synes kunna förväntas, att stadens intresse i förevarande hänseende skall utan särskild bestämmelse tillbörligt tillgodoses. Särskild protestförrättare torde icke böra förordnas annat än på framställning av staden eller efter stadens hörande.

I ett yttrande har väckts fråga om förordnande av ersättare för kommunalborgmästare i dennes egenskap av notarius publicus jämväl beträffande andra förrättningar än upptagande av protest. En så omfattande organisation torde emellertid med hänsyn till omständigheterna knappast vara erforderlig.

Vad härefter angår protestverkställighet i stad där magistrat finnes har i promemorian icke föreslagits någon ändring i nuvarande ordning, enligt vilken protest i sådan stad upptages av notarius publicus eller magistratsperson. I de inkomna yttrandena har emellertid från visst håll förordats, att det jämväl för dessa städers vidkommande skulle öppnas möjlighet att få särskild protestförrättare förordnad. Såsom skäl härför har bland annat åberopats, att protests verkställande inom en stads ytterområden genom notarius publicus eller magistratsledamot kunde medföra tidsödande resor från tjänsterummet med därav föranledda oskäligt höga kostnader. Det har därför ansetts vara av värde, om inom sådana områden kunde anlitas en där tjänstgörande protestförrättare.

Synpunkten att förrättande av protest icke skall föranleda onödig tidspilan och onödigt höga kostnader bör uppenbarligen beaktas. Å andra sidan torde med hänsyn till bland annat gällande regler angående betalning av växel och check en förenkling av protestförfarandet, exempelvis genom att detta alltid förlades till förrättningsmannens tjänsterum, icke i detta sammanhang kunna genomföras. Det är därför angeläget, att förrättningsman om möjligt finnes tillgänglig ej alltför avlägset från den plats, där protest skall verkställas. Med anledning härav torde det beträffande vissa magistratsstäder med en mera betydande areal kunna befinnas lämpligt att för viss stadsdel hava särskild protestförrättare. Bestämmelsen angående förordnan-

de av sådan förrättningsman synes därför böra utsträckas till att avse jämväl städer, där magistrat finnes. Även i nu avsedda fall torde förordnande böra meddelas av länsstyrelsen.

De nya bestämmelserna torde böra träda i kraft den 1 januari 1946.

Sedan lagförslagen underställts lagrådet och riksdagen beretts tillfälle taga ställning till desamma, torde jag få tillfälle att upptaga frågan om utfärdande av ny stadga för notarii publici.»

Vid *lagrådets* granskning av de remitterade lagförslagen yttrade regeringsrådet *Kellberg* samt justitieråden *Ekberg* och *Santesson*:

»Enligt förslagen skall protest å landet upptagas av, bland andra, landsfiskalen 'i orten'. Tillika föreskrives, att landsfiskal må 'inom sitt distrikt' upptaga protest i stad, där magistrat ej finnes. Trots de sålunda använda skiljaktiga ordalagen lärer med det först citerade uttrycket icke avses att tillerkänna landsfiskal behörighet att å landet verkställa protest annat än inom distriktet (jfr N. J. A. II 1932 s. 600). För undvikande av missförstånd torde jämkning av uttrycket böra ske i överensstämmelse härmed.»

Justitierådet *Guldberg* lämnade förslagen utan erinran.

Vid föredragning i statsrådet den 15 december 1944 för beslut om avlämnande av förevarande proposition har *departementschefen* anfört följande:

»Tre av lagrådets ledamöter hava påyrkat jämkning av ordalagen i lagförslagen till undvikande av det missförstånd att å landet landsfiskal ('landsfiskalen i orten') skulle äga behörighet att upptaga protest jämväl utom sitt distrikt. Jag kan emellertid icke finna att, såsom dessa ledamöter förmenat, tillkomsten av bestämningen 'inom sitt distrikt' i första stycket sista punkten av de båda lagrummen, vilken punkt ju avser landsfiskals behörighet att upptaga protest i stad utan magistrat, kan giva anledning till den åsyftade oriktiga tolkningen av orden 'landsfiskalen i orten', som redan för närvarande ingå i lagtexten. Någon jämkning av lagförslagen i nu nämnt avseende torde därför ej vara påkallad.»

Utskottet.

Utskottet, som saknat anledning ingå i granskning av de föreslagna nya bestämmelserna angående notarius publicus-befattningen, har icke funnit anledning till erinran mot de genom propositionen framlagda lagförslagen och får alltså hemställa,

att förevarande proposition, nr 6, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 1 mars 1945.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar *Schlyter, Gärde, Wagnsson**, *Karl Emil Johanson, Westman, Karl Johan Olsson, Krügel* och *Siljeström*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Gezelius, Hedlund* i Östersund, *Olsson* i Mellerud, *Björling** och *Lindberg*, fru *Gustafson* samt herr *Gustafson* i Lekåsa.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
